

**Advies mogelijke overplaatsing onderbouw Montessori-
school DML Hygiëaplein naar Unilocatie Pieter de
Hoochstraat**

Amsterdam, 14 juni 1999

Tobias Woldendorp

Julia Mölck

m.m.v. Essy van Dijk en Harm Jan Korthals Altes

Inhoudsopgave

1	Inleiding	3
2	Inzichten uit onderzoek	4
3	Samenvattend advies	6
3.1	Kernadvies	6
3.2	Voordelen bundeling	6
4	Onderbouwing en best practice	8
	Bijlagen	
Bijlage 1	Weergave gesprekken	11
Bijlage 2	Schouw	16

1 Inleiding

Begin mei heeft DSP, partner in het Amsterdams Samenwerkingsverband Veilig Op School (ASVOS) van de Stichting Montessori Scholengemeenschap Amsterdam opdracht gekregen te bezien welke effecten het met zich mee zou brengen wanneer het voornemen de vestiging Pieter de Hoochstraat uit te breiden met ca. 325 leerlingen van de onderbouw HAVO/VWO van de locatie Hygiëaplein. De Montessorischool groeit in die optie uit tot een school die plaats gaat bieden aan ca. 1600 leerlingen.

De vestiging Montessori Zuid is gelegen aan de Pieter de Hoochstraat en is opgenomen in een min of meer afgesloten bouwblok. Een deel van de locatie is opgenomen in een gebouw uit het tweede deel van deze eeuw, een deel in een klooster, dat momenteel deels nog in gebruik is (de zijde van de Hobbemakade).

Het bijzondere van de Montessorischool is de gelaagdheid en de verantwoordelijkheid van de leerlingen voor eigen lokalen (deelscholen). Deze aspecten zullen bij de nieuwbouwplannen, die door architect Roozenburg van LIAM architecten te Den Haag een haalbaarheidsstudie verricht voor het betrekken van de rest van het klooster bij de school en andere aanpassingen die de samenvoeging met zich meebrengt. De architect handelt conform de eerder geschetste Montessoriale visie van betrokkenheid en gelaagdheid.

2 Inzichten uit onderzoek

Teneinde tot een verantwoorde afweging te komen zijn gesprekken gevoerd met buurtregisseurs van politie, met personeelsleden van Montessori Zuid en Hygiëaplein en met leerlingen. Daarnaast zijn schouwen uitgevoerd op verschillende tijdstippen van de dag. In mei 1999 is op alle scholen voor het voortgezet onderwijs in de regio Amsterdam-Zuid een onderzoek naar de veiligheid(sbeleving) uitgevoerd¹. Hiertoe zijn zowel personeelsleden als leerlingen van alle deelnemende scholen geenqueteerd. Voor het onderhavige advies zijn ook de resultaten van dit ASVOS-onderzoek voor de vestigingen Pieter de Hoochstraat en Hygiëaplein geanalyseerd.

De resultaten van de gesprekken en schouwen staan in de bijlagen 1 t/m 3. In dit hoofdstuk worden alleen de belangrijkste resultaten genoemd, voor zover zij van belang zijn voor het advies en de herinrichting van de locatie Pieter De Hoochstraat na verhuizing.

- Eerst een korte kenschets van de leerlingen van beide locaties: De locatie Pieter de Hoochstraat heeft MAVO, HAVO en VWO (een klein deel onderbouw en veel bovenbouw) en de locatie Hygiëaplein enkel onderbouw HAVO/VWO. Verder bestaat het Hygiëaplein voor 69% uit autochtone leerlingen: een redelijk 'witte' school dus. Uit diverse onderzoeken naar geweld in het voortgezet onderwijs komt naar voren dat dergelijke leerlingen minder problemen met zich mee brengen dan allochtone leerlingen en leerlingen uit lagere vormen van voortgezet onderwijs (VBO). Dit wordt bevestigd door gesprekken met politie en toezichthouders op beide scholen: zij kenschetsen de leerlingen van beide locaties als goed benaderbaar en 'plooibaar'. Dit betekent dat door de voorgestelde overheveling van leerlingen van het Hygiëaplein naar de Pieter de Hoochstraat je als het ware 'water bij de wijn' voegt en geen 'whisky (problemen) bij de wijn', om met deze metafoor de mogelijke verhuizing te duiden.
- Uit het ASVOS-onderzoek komt naar voren dat veel scholieren van de locatie Hygiëaplein (38%) zich onveilig voelen op routes naar en van school. Op de Pieter de Hoochstraat ligt dit percentage veel lager (27%). Op de locatie Hygiëaplein wordt de omgeving dus als veel onveiliger ervaren dan op de Pieter de Hoochstraat, alhoewel de veiligheid in de omgeving van de Pieter de Hoochstraat ook voor verbetering vatbaar is.
- Een belangrijk aspect is het terugdringen van de overlast in de buurt. Uit het vooronderzoek, de gesprekken met medewerkers van de Montessori-school aan de De Hoochstraat, de politie en de schouwen is een top drie van overlast-problemen gedestilleerd:
  - rondhangen in portieken en laks reageren op verzoeken van bewoners om op te staan;
  - troep achterlaten (kwatten op stoep, kauwgom, sigarettenpeuken en frisdrankblikjes);
  - geluidsoverlast bij massale verplaatsingen.

Noot 1 Dijk, E. van *Veiligheid op scholen in Amsterdam Zuid*. Amsterdams Samenwerkingsverband Veiligheid op School (ASVOS) in opdracht van de gemeente Amsterdam, Amsterdam, mei 1999.

- Er is weinig last op het schoolplein zelf; de conciërges bewaken als haviken het domein. Ze kennen hun pappenheimers en weten redelijk of iemand in het verleden wat uitgespookt heeft. Ze hebben heel goed in de gaten wie wel en niet thuishoort op de Montessorischool. Wat absoluut mis is is de situering van de conciërge-ruimte, waardoor de toezicht op de entree en de achterraimte (met stalling) te kort schiet. Hetzelfde geldt voor de buurtregisseur(s); die weten heel goed hoe een bovenbouw Montessoriaan eruit ziet. Zij sturen andere rondhangenden weg met de mededeling dat hier weinig te halen valt. Recent is verbetering van de situatie in de openbare ruimte opgetreden door het structureel surveilleren van docenten in pauzes en het wijzen van leerlingen op ongewenst gedrag (de school heeft zelfs een surveillanceschema). Wellicht is het een idee het surveilleren uit te breiden met leerlingen.
- De overlast van coffeeshops is redelijk beheersbaar. Buurtregisseur Galenkamp gaat regelmatig de twee coffeeshops op het Duivelseiland (Hobbemakade/Roelof Hartplein/Ruysdaelkade) binnen om te kijken of er geen minderjarigen (jonger dan 18) zijn. Ook in de Pijp (wijkteam Ferdinand Bol) wordt streng gehandhaafd. Buurtregisseru Harold van Dam zegt desgevraagd dat er wel wat problemen zijn maar dat er één dezer dagen weer een coffeeshop aan het begin van de Albert Cuyp gesloten is wegens handel aan minderjarigen.
- Op beide locaties zijn meer hangplekken (met toezicht) voor scholieren nodig. Ook door het ontbreken van park, plein of andere geschikte hangplekken in de omgeving van beide schoolgebouwen.
- Doordat de school twee locaties kent, vinden er veel verplaatsingen van leerlingen en docenten tussen de locaties plaats. Dit is onrustig en geeft (verkeers)overlast. Ook wordt door de buurtregisseur geopperd dat de onveiligheidsgevoelens bij leerlingen (zie ASVOS-onderzoek) met deze verplaatsingen te maken hebben: tijdens de verplaatsingen zonder toezicht kan een gevoel van (sociale) onveiligheid ontstaan.
- De schoolomgeving van locatie Hygiëapplein wordt 's avonds nog wel eens als hangplek gebruikt, maar niet door leerlingen van school. Het ruikt er ook naar urine. De staat van onderhoud van het hele gebouw is slecht. Ook is sprake van een vrij krappe behuizing. Desondanks wordt de sfeer door de betrokkenen als zeer positief ervaren.

3 Samenvattend advies

3.1 Kernadvies

In het algemeen betekent een vergroting van scholen een verruiming van de problemen. Globalisering speelt hierbij een rol; de samenleving wordt harder en anoniemer. Dit zou pleiten voor het consolideren van de huidige situatie. OP grond van voorliggend onderzoek echter adviseren we de verhuizing van de onderbouw aan het Hygiëaplein naar de locatie Pieter de Hoochstraat door te voeren, dat wil zeggen te komen tot bundeling van beide locaties. Deze keuze wordt ingegeven door aspecten van verschillende aard, die vanuit veiligheidsoogpunt, leefbaarheid en beheerbaarheid worden ingegeven. DSP vindt wel dat deze bundeling onder bepaalde voorwaarden zal moeten geschieden. Deze voorwaarden worden bij paragraaf 3.2 uiteengezet. Als deze niet door de architect meegenomen worden of anderszins uit beeld verdwijnen worden de kansen die bundeling biedt niet benut of werkt bundeling averechts.

3.2 Voordelen bundeling

De voordelen van de verplaatsing van de locatie Hygiëaplein zijn als je verschillende grootheden naast elkaar zet groter dan de voordelen van het blijven zitten.

Verkeersveiligheid en sociale veiligheid

- Er zijn geen vervoersbewegingen meer van leerlingen van de onderbouw Hygiëaplein naar de Pieter de Hoochstraat nodig.
- Bijkomend voordeel is dat door het terugbrengen van de verplaatsingen de pauzes minder lang hoeven te zijn, de onrust in en om de scholen zal afnemen en daarmee de overlast in de buurt teruggebracht kan worden.
- Door het verdwijnen van de oorspronkelijke confessionele functie kan de hermetische kloosterarchitectuur aangepast worden en kan de Montessorischool een bijdrage leveren aan de kwaliteit van de leefbaarheid van de Hobbemakade (sociale veiligheid). De gevel kan een meer open karakter krijgen en een plezieriger uitstraling naar de omgeving.

Identiteit

- door het karakter van het Montessorionderwijs en de indeling in deelscholen zijn er beheerbare en herkenbare eenheden van leerlingen. De psychologische compartimentering wordt ook doorgevoerd in het Patershuis, waarmee een zelfde gemoedelijke sfeer als op de huidige locatie verkregen kan worden. Het concept kleinschaligheid creëren binnen grootschaligheid geeft goede vooruitzichten.
- Leerlingen DML behouden hun eigen identiteit en worden gelijktijdig voorbereid op de grotere wereld (bovenbouw); nu worden de leerlingen enigszins buiten de 'grote boze wereld' gehouden op de locatie Hygiëaplein.

Overlast buurt

- Door het verbouwen van de locatie Pieter de Hoochstraat zijn er mogelijkheden extra punten aan het programma van eisen toe te voegen, die ertoe kunnen bijdragen dat de leerlingen minder snel uit zullen zwermen, waardoor de overlast beperkt wordt.

Onze inschatting is, dat deze uitzwerm-beperkende maatregelen een aanmerkelijk effect zullen hebben op de overlast naar de buurt. Ter illustratie: wanneer op dit moment 30% van de leerlingen 'uit zou zwermen' in pauzes en tussenuren, betekent dat een totaal van $30\% \times 1250$ leerlingen = 375 potentieel overlastveroorzakende leerlingen. Stel dat de uitzwermbeperkende maatregelen het effect hebben, dat het percentage 'uitzwerpers' terugloopt naar 20%. Dan betekent dit dat er $20\% \times 1250$ leerlingen = 250 leerlingen zullen uitzwermen, een 'winst' van 125 leerlingen dus.

Nu vergelijken we dat eens met het effect van de schaalvergroting. Stel dat het 'uitzwerpercentage' gelijk blijft, dan zou het om $30\% \times 1600$ leerlingen = 480 leerlingen gaan, d.w.z. 105 leerlingen meer dan in de huidige situatie. Met andere woorden: een vergrote binding van leerlingen aan de school heeft op het uitzwermen al gauw een groter effect dan het negatieve effect van de schaalvergroting.

Beheer

- Bij de drie zittende conciërges wordt een derde (van het Hygiëaplein gevoegd), zodat ze gevierden adequaat een oogje in het zeil kunnen houden. Hierdoor is er een beter beheerbaar geheel te realiseren.
- Bovendien is er bij de locatie Hygiëaplein een dermate grote achterstand in achterstallig onderhoud (kozijnen, achterpui), dat er gevaarlijke situaties op kunnen treden.

4 Onderbouwing en best practice

De verhuizing van de 325 leerlingen van het Hygiëaplein naar de locatie Pieter de Hoochstraat is gerechtvaardigd indien er terdege rekening wordt gehouden met een aantal voorwaarden. Zowel van bouwkundige als van sociale aard. Hiernavolgend worden deze maatregelen, die zijn op te vatten als een Programma van Eisen, die voor zover het ruimtelijke maatregelen betreffen aan de architect voorgelegd zullen moeten worden, nader uiteengezet. In dit programma van eisen is nadrukkelijk gezocht naar maatregelen die enerzijds de overlast tegengaan en anderzijds de sfeer en veiligheid, die door de schaalvergroting in het gedrang zouden kunnen komen te verhogen. Indien mogelijk wordt er een best practice oplossing gegeven, door maatregelen die elders in de stad of in andere steden hun waarde bewezen hebben.

Logistiek

- Belangrijkste advies is de entree aan de Pieter de Hoochstraat op te heffen en een nieuwe entree te realiseren aan de zijde van de Ruysdaelstraat. Daarmee komen de leerlingen uit op een van huis uit rumoerige straat met stedelijke uitloopruimte. De Pieter de Hoochstraat, een woonstraat wordt daarmee ontlast. De poort dient wel van een afsluitbaar hekwerk te zijn voorzien.
- Een ander advies ten aanzien van de entree is het meenemen van een tweede ingang in het ontwerp. Deze maatregel komt voort uit aanbevelingen die in ASVOS verband gegeven worden bij het opstellen van individuele schoolveiligheidsplannen. Dit om leerlingen bij catastrofes of ruzies gescheiden te laten binnen komen; soms ook om docenten of jongere leerlingen een eigen veilige entree te kunnen aanbieden. Een tweede entree opnemen bij de op handen zijnde renovatie voorkomt dat er later bij onvoorziene omstandigheden gelden gegeneerd moeten worden, die er vaak dan niet meer zijn. Als locatie van de tweede entree wordt de plek van de huidige nooduitgang aan de Nicolaas Maesstraat geadviseerd. De entree moet duidelijk als secundaire entree vormgegeven worden.
- Een extra advies is te onderzoeken of het mogelijk is een luchtbrug te maken naar de dependance (De Klos), waardoor leerlingen niet meer door de Pieter de Hoochstraat hoeven en de overlast (hangen en geluid) nog verder teruggebracht wordt. Een dergelijke oplossing is alleen wenselijk indien het ruimtelijke/organisatorische systeem van de deelscholen niet wordt doorbroken.
- Dat de fietsen van het schoolplein verdwijnen is zeer toe te juichen. In plaats van de locatie als getekend in de plannen zou onderzocht moeten worden of er inpandige stallingen kunnen komen op de plek waar nu de poort is en bij de onoverzichtelijke hoek aan de Hobbemakade. Idealiter wordt dit 'gat' gedicht, opdat een heldere rooilijn ontstaat. Ook in deze optie kan de fietsenstalling half verzonken zijn. Voordeel hierbij is dat de bovenkant van de stalling, wanneer die ca. 1.00 meter boven maaiveld uitsteekt in de vormgeving van het schoolplein als zitplek meegenomen kan worden.
- Omdat er bij verhuizing te weinig gymlokalen zijn zal er ruimte gehuurd moeten worden. Van belang is dat de onderbouw in het complex les krijgt en dat voor de bovenbouw geringe verplaatsingen nodig zijn;

dit betekent dat zalen zo dicht mogelijk bij de locatie geregeld moeten worden. Dit betekent dat al lang voor het gereedkomen van de renovatie duidelijkheid over alternatieve gymlokalen nodig zijn.

Andere maatregelen die een bijdrage kunnen leveren aan het uitzwermen naar buurten waar de leerlingen niet gewenst zijn, zijn de volgende.

- Het aanbieden van zit- en hanggelegenheid op het schoolplein zoals wordt voorgesteld op de door de heer Romein verstrekte tekeningen wordt toegejuicht. Naast de tafels en podia, die al gerealiseerd zijn, zijn de banken tegen de gevel een goede suggestie. Het is wel van belang dat het plein zelf niet helemaal volgebouwd wordt, opdat er ruimte blijft voor kleinere manifestaties en sport en spel.
Een best practice oplossing zou kunnen zijn schoolpleinen op het dak te realiseren, het liefst natuurlijk per deelschool. Je ziet dit fenomeen steeds meer opduiken. Een voorbeeld stammend uit de twintiger jaren is de openluchtschool van Duiker in Amsterdam. Een meer recent voorbeeld is het schoolpleindak dat architect Kristinsson in Deventer heeft gerealiseerd. Wellicht dat onderzocht kan worden wat de mogelijkheden zijn om op een dergelijke wijze kleine pleinunits te realiseren.
- Dat er in pandig ruime aandacht is voor functies op maaiveld is een goede ontwikkeling: het vergroten van de huidige mediatheek betekent een vergroting van het aanbod aan programma. Een mooi-weer terras voor de kantine met een goede catering zal het uitzwermen ook kunnen beperken.
Best practice; het gebruik van kantine/terras en eventuele andere programmaonderdelen op begane grond door buurtbewoners in de zomermaanden en bij avondactiviteiten. Hiermee wordt bereikt dat de buurt niet alleen overlast van de school heeft, maar ook de vruchten kan plukken.
- Het voorstel op de tekeningen van de heer Romein om een vlonder aan te bieden aan de Hobbemakade is weer zo'n programmapunt dat het uitzwermen kan tegenhouden. Deze vlonder is volgens ons idealiter een meter of twee en half breed en enkele tientallen meters lang (opgespannen tussen twee oversteekpunten aan de Hobbemakade), zodat verschillende groepjes er gelijktijdig gebruik van kunnen maken. Het zou wenselijk zijn de steiger deels te overkappen, zodat ook hier bij minder mooi weer gezeten kan worden.
- Om de verkeersveiligheid te verhogen wordt er op de Hobbemakade, ter hoogte van de Nicolaas Maesstraat een voetgangersoversteekplaats gerealiseerd (die in ieder geval zomers werkt). Daarmee zijn er twee beveiligde oversteekpunten op de weg.
- Tenslotte is het goed om de relatie met de buurt te verbeteren en samen met leerlingen en buurtbewoners huisregels op te stellen en er op toe te zien dat die nageleefd worden. Deze regels betreffen vooral het gedrag van leerlingen ten aanzien van het spugen en het weggooien van peuken en afval. Wellicht dat er eerst een buurtcomité opgericht moet worden opdat er in ieder geval een aanspreekpunt in de buurt zal zijn in de toekomst.
- Afspraken met de politie maken over gedragsregels voor de leerlingen in de pauzes.

Best practice

Jan Oks, 'scholenexpert van politie' voor Zuid is een pionier op het gebied van integrale benadering van veiligheid en beheer.

In Stadsdeel Oud Zuid zijn de volgende pilotprojecten opgestart.

- Afspraken met het Fons Vitae-lyceum en het Amsterdams lyceum om één keer per week een veiligheidssteunpunt te hebben op de scholen. Dat komt er op neer dat er iemand van politie (er zijn twee schooladeptanten per school) wekelijks op school is als herkenbaar aanspreekpunt (de politie krijgt voor scholieren een gezicht). Dit vanuit een preventieve gedachte, niet repressief. Dit heeft tot heden positieve aspecten opgeleverd. Een andere stad waar dit zelfde principe gehanteerd wordt is Utrecht.
- Er is met Fons Vitae ook een samenwerkingsproject, waarbij beheerders van gemeente en leerlingen van school wekelijks een uur besteden aan het gemeenschappelijk reinigen van de schoolomgeving. Dit geschied tot volle tevredenheid van alle partijen (buurt, school, gemeente). Hierin is de politie echt buurtregisseur. Ook met het Gemeentelijk Vervoers Bedrijf zijn er vergelijkbare afspraken.
- Naast docenten zouden ook leerlingen mee moeten surveilleren in de pauzes.
- Hoe de keuze van het Stichtingsbestuur ook mag uitvallen, we adviseren dringend om bij DML Hygiëaplein achterstallig onderhoud te verrichten en het gebouw niet dood te laten bloeden. In ieder geval tot een eventuele verhuizing achter de rug is.

Literatuur

- Veiligheid op scholen in Amsterdam-Zuid, Essy van Dijk (DSP) ASVOS (april 1999).
- Volkskrant d.d. 15 mei 1999 over Montessori Zuid.
- Module 5: Veiligheid van Schoolgebouw en schoolomgeving ASVOS (1996).
- Beveiliging van gebouwen deel 6: Scholen P. van Soomeren en H. Stienstra (DSP) Stichting Bouw Research (1995).
- Verbouwingstekeningen verstrekt door de heer Romein.

Bijlage 1 Weergave gesprekken

1 Politie

Om inzicht te krijgen in de beheerbaarheid in de huidige situatie is contact geweest met vertegenwoordigers van politie van het bureau Koninginneweg en wel met de heer Jan Oks, 'scholenexpert' voor Zuid (5593360) en met de buurtregisseur voor de omgeving, de heer Karel Galenkamp. Daarnaast is ook contact geweest met de heer Jody Noto-Soetarso, buurtregisseur verantwoordelijk voor het Hygiëaplein en Harold van Dam (bureau Ferdinand Bolstraat).

Oks is een pionier: hij is met zijn team druk bezig met een integrale benadering van veiligheid en beheer.

Opgezet zijn de volgende projecten.

- Afspraken met het Fons Vitae-lyceum en het Amsterdams lyceum om één keer per week een veiligheidssteunpunt te hebben op de scholen. Dat komt er op neer dat er iemand van politie (er zijn twee schooldeputanten per school) wekelijks op school is als aanspreekpunt. Dit vanuit een preventieve gedachte, niet reactief. Dit heeft tot heden positieve aspecten opgeleverd. Een andere stad waar dit voorbeeld ook werkt is Utrecht.
- Er is met Fons Vitae ook een samenwerkingsproject, waarbij beheerders van gemeente en leerlingen van school wekelijks een uur besteden aan het gemeenschappelijk reinigen van de schoolomgeving. Dit geschiedt tot volle tevredenheid van alle partijen (buurt, school, gemeente). Hierin is de politie echt buurtregisseur. Ook met het GVB zijn er vergelijkbare afspraken).

Met de buurtregisseur van de wijk, de heer Karel Galenkamp is ook een telefonisch gesprek gevoerd (5594560).

Enkele speerpunten:

- Montessori Zuid kenmerkt zich door het goede gedrag van de leerlingen. Ondanks de hoge concentratie. Desgevraagd ziet Galenkamp geen problemen met het toevoegen van het Hygiëaplein aan de Pieter de Hoochstraat. Hij onderschrijft de hem voorgelegde theorie dat je hier 'water bij de wijn voegt in plaats van whisky bij de wijn'. De leerlingen zijn over het algemeen goed benaderbaar en 'plooibaar'. voor instructies van schoolleiding en politie. 'Typisch Montessori bovenbouw' aldus Galenkamp.
- Galenkamp zegt dat de scholieren redelijk vatbaar zijn voor opmerkingen ten aanzien van commentaar geleverd door politie (naleving APV: 'Hé jongens toe nou, je hebt jezelf er maar mee dat jullie de portieken vervuilen'). Af en toe deelt hij een bon uit van 80 piek, maar liever ziet hij dat leerlingen uit zichzelf dit hangen voorkomen (Keep moving).
- Anderzijds is Galenkamp zich bewust van zekere noodzaak van een krachtenspel: er is ook ruimte nodig om te zitten en hangen. Er is recent verbetering van de situatie in de openbare ruimte opgetreden door het structureel surveilleren van docenten in pauzes en het de leerlingen wijzen op ongewenst gedrag (de school heeft zelfs een surveillanceschema). Praatjes maken doet goed. Wellicht is het een idee het surveilleren uit te breiden met leerlingen.

- In de Pijp leveren de jongeren van Montessori Zuid weinig problemen op. Ze hangen vooral bij slecht weer, wel eens wat rond bij de gitaarwinkel aan de Hobbemakade (net aan de overzijde van het water) en als ze in vensterbanken zitten, hetgeen strafbaar is, wordt er wel eens een bekeuring uitgedeeld, maar van Dam reageert net als Galenkamp: 'Ik heb liever dat ze uit zichzelf doorlopen'. Ook hij noemt de Montessori-leerlingen makkelijker plooibaar dan andere VWO ers). Het Sweelincklyceum bijvoorbeeld geeft meer overlast. Leerlingen hiervan proberen ook nog wel eens te mengen op het schoolplein.
- Galenkamp is erg verheugd over het voornemen van de school om op eigen terrein meer hangplekken te maken en de intentie om samen met de gemeente een hang-en zitvlonder op de Hobbemakade te realiseren: een dialoog met het stadsdeel hierover zou zeer welkom zijn. Wellicht dat ook andere JOP-zoeklocaties uitkomst bieden aan het portiekprobleem. Dit soort oplossingen zijn vooral ook een antwoord op het opvangen van leerlingen die te maken krijgen met overuren/ ziekte-uren. Al is het bij Montessori wel zo, dat in geval van ziekte leerlingen automatisch overgaan op keuzewerktijd (lessen volgen bij andere docenten dan de vaste begeleiders).

2 Personeel en lid leerlingenraad

Voor een gesprek over de pro's en contra's van een verplaatsing van leerlingen naar het lyceum en de eventuele voorwaarden voor een verplaatsing kwamen op 1.6 op de vestiging Pieter de Hoochstraat samen Peter Romein (decaan), Ton Gaalman (coördinator onderwijsondersteunend personeel), Sacha van Geffen (leerling van groep 6 VWO en lid van de meezegenschapsraad) en Julia Mölck (DSP). Er was op een groter aantal leerlingen, docenten en ander personeel gerekend. Dit aantal kwam echter niet tot stand omdat het examentijd is.

In drie bijlagen zijn de voor- en tegen argumenten van de leerlingen, docenten en het personeel van de Montessorivestiging aan de Pieter de Hoochstraat op een rijtje gezet. Deze bijlagen zijn aan dit verslag gevoegd.

Vooraf de geschiedenis van deze ontwikkeling

De wens naar ruimtelijke uitbreiding leeft al geruime tijd op de Montessorischool aan de Pieter de Hoochstraat. De gemeente kan nu de vleugel aan de Nicolaas Maesstraat kopen.

Parallel is er een ontwikkeling op het niveau van het bestuur van de Montessorischolen in Amsterdam.

- Enerzijds zullen alle montessorischolen gecentraliseerd worden; bij voorkeur in twee vestigingen met wat kleinere scholen daaromheen. De twee grote vestigingen zijn dan op de Pieter de Hoochstraat en op de Polderweg gesitueerd.
- Anderzijds zal met kleinschalige eenheden gewerkt moeten worden. Deze zijn al in het Montessorischoolsysteem geïntroduceerd en grotendeels geïmplementeerd. De eenheden heten deelschool. Een deelschool is het verlengstuk van profielen. De deelscholen hebben een vaste plek in het pand. Deze bestaat uit een gang met meerdere lokalen, werkplekken en een docentenkamer. De leerlingen van een deelschool hebben een vaste staf docenten en een profielleider. Deelscholen zijn een kleinschalige eenheid in een gecentraliseerde school.

NB. De plannen voor de renovatie van de vestiging van de Hygiëaplein zijn kant en klaar. Mocht de overplaatsing niet plaatsvinden moet de school worden gerenoveerd. Ook op de Pieter de Hoochstraat moeten verbeteringen worden uitgevoerd als de scholieren er niet bijkomen.

Wat daarnaast belangrijk is

- Een tijd geleden is de mavo Looiersstraat gestopt. 180 leerlingen zijn naar de vestiging Pieter de Hoochstraat overgeplaatst. Uit deze ervaring valt te leren dat er gezamenlijke activiteiten gestimuleerd moeten worden, zodat de school als geheel samengroeit.

Wat zijn precies de plannen?

Bij toevoeging van de 350 scholieren gebeurt het volgende.

- Het schoolplein wordt fietsvrij. Ongeveer 800 fietsen worden elders in het pand gestald.
- Het schoolplein wordt fraai ingericht.
- Aan de binnenkant van de gevel en op het schoolplein komen overkappingen.
- Er komt één grote kantine en twee kleine kantines. (Van 220 m² tot 700 m².)
- De huidige mediatheek wordt van 150 m² tot 370 m² uitgebreid.
- Pauzes kunnen korter omdat leerlingen en docenten niet heen en weer hoeven te fietsen.
- Eigen plek voor de deelscholen ook van de bovenbouw.

Zonder toevoeging DML Hygiëaplein gebeurt het volgende.

- De kapel komt erbij. Dat zijn 314 m². Voor de kosten van de verbouwing moet een budget van de gemeente worden aangevraagd.
- Overkappingen langs de gevel maar niet op het plein zelf.
- Extra kantines.
- Uitbreiding van de mediatheek.

Wat er dan niet gebeurt.

- De deelscholen van de bovenbouw krijgen geen eigen plekken.
- De school moet met beperkte financiële middelen voor de verbeteringen zorgen.

Nadelen van de overplaatsing

Context

- De buurt heeft nu al overlast van scholieren. Als er nog meer scholieren naar de Pieter de Hoochstraat gaan wordt het alleen maar erger.
- Er is geen park of plein in de buurt waar de leerlingen naar toe kunnen gaan.
- De verkeersonveiligheid neemt toe. Verkeersstromen moeten geleid worden, bijvoorbeeld door een stoplicht met zebra op de Hobbemakade

Gebouw

- Voor de bijkomende leerlingen kan niet in alle opzichten een beschermde sfeer worden geboden. Op het binnenplein komen alle leerlingen bij elkaar.
- Er moeten externe gymzalen afgehuurd worden.

Beheer

Op het gebied van het beheer zijn er alleen voordelen te vermelden.

Sociale aspecten

- Een school kan zijn eigen identiteit verliezen. Dit kan dus een aanslag op de Montessori-filosofie betekenen.

Voordelen

Gebouw

- Meer ruimte door de bijkomende vleugel aan de Nicolaas Maesstraat.
- Fietsen kunnen onder de grond gestald worden waardoor het binnenplein ter beschikking staat.
- Het concept deelschool voorziet de behoefde naar een (beschermde) plek. Dit geldt uiteraard ook voor de bijkomende leerlingen.
- Jongere leerlingen kunnen op de locatie Pieter de Hoochstraat gymzalen gebruiken en hoeven daarvoor niet ergens anders naar toe fietsen.

Beheer

- Conciërges verliezen geen tijd door het heen en weer lopen.
- Er hoeven geen klusjes meer te worden opgespaard. Als wat kapot is kan de schade meteen worden verholpen.
- Ook grotere klussen die je met twee mensen moet opknappen of waarvoor een bedrijf moet worden ingehuurd kunnen met minder organisatie worden geklaard.

Organisatie

- Leerlingen hoeven minder heen en weer te lopen.
- Personeel hoeft minder heen en weer te lopen.
- De organisatie van de school is een ruimtelijke overzichtelijke eenheid.

Sociale aspecten

- De bijkomende leerlingen hebben exact hetzelfde niveau als de mavo-leerlingen die er reeds zijn.
- Op het lyceum heerst een eigen, prettige cultuur. Op de DML is een sfeer van controle. Leerlingen hebben enerzijds minder vrijheid maar worden anderzijds doodgeknuffeld. De sociale controle op de DML is te benauwd.
- De sfeer op De Hoochstraat zou een gunstig effect op de nieuwe leerlingen hebben. De bijkomende populatie is klein en past zich hoogstwaarschijnlijk aan.
- De leerlingen die komen hebben behoefte aan meer vrijheid. Dat heeft veel met de leeftijd te maken maar er wordt ook verwacht dat er alleen (allochtone) leerlingen naar de De Hoochstraat komen die er echt voor kiezen. Veel leerlingen zijn aan de buurt gebonden en willen eventueel niet zo ver fietsen.

Voorwaarden voor de overplaatsing

- Geen verdere groei van MAVO: maximaal 2 of 3 brugklassen MAVO. Drie als de overplaatsing van de MAVO West plaatsvindt. Ervaring toont aan dat de groei van MAVO ten kosten van HAVO en VWO gaat.

In de marge

- Voor allochtone ouders is het montessorisysteem niet aantrekkelijk. Daardoor zijn in de bovenbouw nauwelijks allochtone leerlingen. Vier aspecten zijn genoemd waarom dit onderwijssysteem minder aantrekkelijk is voor allochtone leerlingen: literaire school, verbale school (onderhandelingscultuur) en 'vreemd' systeem.
- Aandachtspunt: de buurt moet worden meegenomen bij de plannen.
- Aandachtspunt: verkeersveiligheid.
- Op de N. Maesstraat wordt een appartementencomplex gebouwd.
- De school heeft al eerder geprobeerd hun hoofdentree naar de Ruydaelstraat te verplaatsen. Dat mocht echter niet van de gemeente. Vermoedelijk is er bebouwing gepland. De verplaatsing van de hoofdentree is evenwel nog steeds interessant voor de school!

Ideeën

- Verplaatsing hoofdentree.
- Steiger op het water.

Bijlage 2 Schouw

Middagschouw Pieter de Hoochstraat.

Tijdstip 11.40-12.10 uur. Het is mooi weer en er zijn ca. 200 leerlingen aanwezig op het schoolplein. Er is een groep die basketbalt, terwijl haaks op de loopbewegingen ook nog gevolleybald wordt. Maar dit levert geen problemen op. Verder wordt er vooral gezeten: op een groot podium (25 m²), maar ook aan enkele picknicktafels, die er volgens conciërge Kees vorig jaar zijn neergezet. Ook zitten er veel jongeren op de richel onder de twee kastanjabomen. Dan is er die immense bult fietsen en daarna zijn er weer groepjes, die bij of onder de poort hangen. Er zijn relatief weinig jongeren die in de Pieter de Hoochstraat zelf verblijven. Wanneer de pauze voorbij is komen de leerlingen de straat inlopen: ze komen vooral vanaf de Ruysdaelkade (winkels). Andere groepjes komen uit de richting van de Albert Cuyp (hoewel die zelf weer iets te ver weg is). Een enkeling zit aan de waterkant.

In de school zelf wordt driftig gewerkt. Op de deelscholen zitten her en der leerlingen in de werkhoecken te studeren. Tijdens de middaguren, wanneer er les is in het gebouw is het erg rustig in het gebouw. Tijdens de schouw legt stafdocent Lidy Bolsman de principes van de deelscholen uit en legt uit tot welke ruimtelijke en functionele claim de nieuwe lichting DML zal noden. Volgens mevrouw Bolsman is het totale complex idealiter op te vatten als een kasteel met één ingang en heeft het eenmaal binnen verschillende ingangen. Zo is het zeer wenselijk dat de onderbouw van het Hygiëaplein straks een eigen ingang zal hebben en zich niet meer dan noodzakelijk zal mengen met de rest van de bovenbouwstructuur (goed voor ca. 130 leerlingen per vleugel per verdiepingslaag). In feite pleit ze voor een dorpsachtige Hygiëa-pleinsituatie in het nieuwe complex. De U-vorm van het gebouw-ensemble (inclusief Patershuis) leent zich bij voorbaat voor een goed verdelingsmodel (metafoor communicerende vaten).

Aan het einde van een schooldag wordt er wel hier en daar in portieken gehangen door jongeren, veelal van allochtone afkomst. Hier doet zich het fenomeen weer gelden dat (zoals uit eerder ASVOS onderzoek is gebleken) er weinig tot geen opvang is bij allochtone leerlingen tussen een uur of drie en het begin van de avond. In het ergste geval zijn de jongeren geen leerling van Montessori Zuid en is er sprake van kleine drugshandel. Op het schoolplein hangt een laatste sliert leerlingen rond en verder voor de poort een groepje in de De Hoochstraat.

Middagschouw DML Hygiëaplein

Tijdens de schouw vindt een informeel gesprek plaats met o.a. conciërge John van der Veen en enige docenten alsmede met Jan Winter (schoolleiding van de Montessori onderbouw).

Algemeen

De kleine scholengemeenschap met ca. 350 leerlingen kent alleen twaalf klassen onderbouw, inclusief een jaartje 4D (doublures, vooral eigenzinnige gevallen; ook van de moederlocatie). Dit betekent dat de leerlingen zo in het algemeen tussen de 11 en de 15 zijn) een enkele keer is een leerling al zestien (jaartje 4D). Gedoe met brommers is dus eigenlijk niet aan de orde. (Ref: bij het Amsterdams lyceum wordt nogal wat gestoerd met brommers en scootertjes: typisch bovenbouw). Drugsproblematiek behoort ook nog tot de "ver van het bed-show".

Context

Het Hygiëaplein is een gemoedelijk sigaarvormig plein onderbroken door de Marathonweg in Zuid. Het ligt niet al te ver van het Amsterdams Lyceum en maakt onderdeel uit van het monumentale plan Zuid van Berlage. Aan het plein zijn in een gespiegelde opzet nog drie scholen aanwezig, waarvan er nog twee in gebruik zijn als basisschool: de Geert Groote Vrije school en Basisschool Europa. De sfeer op het plein is gemoedelijk. Overal wordt gespeeld en zitten er ouders (moeders) te wachten/ te kijken naar hun kroost. De vierde school is inmiddels verkast en er wonen/werken momenteel kunstenaars.

Om de kinderen van de basisschool te ontlasten zijn de pauzes van de Montessorischool afgestemd op die van de basisscholen (zo weinig mogelijk gemeenschappelijk).

Dat de pauzes van de Montessori lang zijn (9.50-10.20, 11.40-12.10 en 13.30-14.00 uur) heeft te maken met de verplaatsing die nodig is voor sommige vakken. Lichamelijke opvoeding wordt zowel binnen als buiten elders gegeven: buiten op het RAP-veld bij de VU; binnen in de sporthal Zuid, beiden ca. een kwartiertje lopen en 5 minuten op de fiets. Ze begeven zich er zelfstandig naar toe (de eerstejaars worden nog lopend door docenten begeleid in den beginne). In de nabije toekomst lijkt het dat er een gymlokaal bij moeten komen op De Hoochstraat. Drama en ook computerlessen worden gegeven op de moederschool aan de Pieter de Hoochstraat. Ook hier geldt dat er in den beginne leraren als begeleider meegaan, later moeten ze het zelf doen.

De Montessori-onderbouw is net als de andere scholen opgenomen in het gesloten bouwblok en heeft maar één entree, die direct op de openbare weg is aangesloten. Achter het gebouw is een fietsenstalling, die enkel binnendoor bereikbaar is. Niet handig -vooral in de winter geeft dit troep- maar tegelijk wel een goede remedie tegen diefstal en vernieling.

De buurt heeft weinig last van de school. Als tegenprestatie wordt de school wel eens opengesteld voor activiteiten vanuit de buurt. Politie-surveillance is niet merkbaar (beleid). Zullen niet snel de school binnenkomen. Bij schoolfeestjes treden ze wel meer manifest op. Buurtregisseur Jody Noto Soetarso van wijkteam van Leijenberglaan bevestigt het beeld dat er nauwelijks hinder van de leerlingen ondervonden wordt en dat de leerlingen ook weinig ervaren. Gevraagd naar commentaar op de resultaten uit het ASVOS onderzoek zegt Nota Soebarso dat de onveiligheidsgevoelens vermoedelijk vooral met sociale veiligheid te maken hebben. De verplaatsingen van de onderbouw (zowel van en naar school als het bewegen naar LO en lessen op de moederschool zijn hier debet aan).

Problemen zijn er wel eens 's avonds. De schoolomgeving wordt nog wel eens als hangplek gebruikt, maar niet door leerlingen van school. De buurt verward dit nog wel eens. Het ruikt er ook naar urine.

Beheer intern van der Veen, een Melkertbaan (bieb) en een vrijwilliger (DOW).

Gebouwniveau

Het gebouw voorziet in een vrije krappe behuizing. Opvallend is de enorm smalle gangen, die de vaklokalen verbindt. Anderzijds is door de aankleding de school een gemoedelijk dorp. De gesproken docenten en conciërge zijn erg gelukkig op deze plek en afgezien van de status van het onderhoud erg gelukkig met de situatie. Klein maar beheersbaar is het credo. Dat heeft alles te maken met het feit dat het HAVO/VWO onderbouw.

Wat absoluut mis is is de situering van de conciërge-ruimte, voorbij de entree en met zicht op de deur naar de achterraimte (met stalling). Vorige week nog werd bij een insluiping de grote klok uit de entreehal ontvreemd.

De staat van onderhoud van het hele gebouw is slecht, want achterstallig. De grote pui aan de achterzijde heeft gestut en de kozijnen zijn overal goed rot. Het kwetsbare glas-in-lood in de trappenhuizen is door van der Veen zelf van plexi-glas beschermplaat voorzien omdat de ingelegde raampjes zo lekker uit te drukken waren.

Een groot voormalig tekenlokaal fungeert bij slecht weer als overblijflokaal; dit is krap, maar bij noodgevallen worden de grotere lokalen ook opengesteld. In het tekenlokaal worden ook altijd de grote feesten gegeven worden. Het Hygiëaplein zelf en de fietsenstalling achter en aanpalende ruimten zijn geschikt om pauzes te houden.

Het is behelpen met de situatie, maar de sfeer is erg goed. Het is volgens van der Veen de vraag of het alternatief (het Patershuis), dat voor de onderbouw Hygiëaplein ingericht zal gaan worden, deze ruimte wel heeft.

Jan Winter (schoolleiding) vindt de sfeer momenteel goed, maar begrijpt anderzijds ook de wens tot samenvoegen. Hij is vooral gevoelig voor twee aspecten:

- de vele verkeersbewegingen die nodig zijn om de onderbouw goed te laten functioneren;
- de structurele achterstand in hoogwaardig materieel waar de DML ten opzichte van de moederlocatie aan onderhevig is. Het Hygiëaplein krijgt per definitie de afdankertjes. Het lijkt wel een ontmoedigingsbeleid.